

Початок Першої світової війни

1. ПРИЧИНИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ Й ЦІЛІ ВОЮЮЧИХ ДЕРЖАВ.

Перша світова війна розпочалася 1 серпня 1914 р. і тривала до 11 листопада 1918 р. За розмахом ця війна стала найбільшою з усіх попередніх.

До Першої світової війни призвело загострення суперечностей між провідними державами світу на початку XX ст. Щороку зростали їхні видатки на озброєння, шовіністична пропаганда розпалювала національну ворожнечу й ксенофобію. Правлячі кола все більше схилялися до здійснення загарбницьких планів силою зброї, постійно виникали нові міжнародні конфлікти. Характерним явищем тогочасних міждержавних відносин стало формування системи «озброєного миру», коли держави накопичували величезну кількість озброєння, вважаючи його найкращою гарантією збереження миру.

Між провідними державами світу загострювалися економічні суперечності, боротьба за ринки збуту своєї продукції та джерела сировини, спричинені їхніми геополітичними інтересами. Набирало обертів протистояння між двома угрупованнями європейських держав — Антантою та Центральними державами (або Четверним союзом, попередником якого був Троїстий союз). Особливої гостроти набув конфлікт інтересів Великої Британії та Німеччини. Ініціаторами розв'язання війни виступили правлячі кола Німеччини та Австро-Угорщини, хоча й інші країни також мали власні загарбницькі цілі.

У планах Німеччини було захоплення значних територій у Європі (Бельгія, Нідерланди, Україна, країни Балтії тощо) і «встановлення економічного панування Німеччини над Серединною Європою». Передбачалося завоювання Бельгійського і Французького Конго з метою створення величезної німецької «Серединної Африки», встановлення контролю над Єгиптом, оволодіння африканським узбережжям Атлантики, витіснення британців із басейну Середземного моря, закріплення на Близькому Сході та в Китаї тощо. Правлячі кола Німеччини розраховували отримати від Франції 40 млрд франків контрибуції, від Великої Британії та США — по 30 млрд доларів.

Австро-Угорщина сподівалася підкорити Сербію, Болгарію й Чорногорію, заволодіти нафтовими родовищами Румунії, українськими землями Волиню і Поділлям, підвладними Росії, встановити панування на Чорному, Адріатичному та Егейському морях.

Італія — союзниця Німеччини й Австро-Угорщини — вагалася у визначенні своїх прагнень. На початку війни вона вела переговори з обома воюючими сторонами. Урешті-решт держави Антанти запропонували їй більші територіальні придбання, а Велика Британія погодилася надати велику позику. Це схилило Італію до переходу на бік противників Німеччини.

Велика Британія вела війну за збереження колоніальної імперії та ослаблення свого головного конкурента — Німеччини.

Шовінізм — одна з агресивних форм націоналізму, для якої характерна пропаганда непереможності й винятковості своєї нації, її зверхності над усіма іншими.

Пропаганда — форма комунікації, спрямована на поширення в суспільстві світогляду, тверджень, фактів, чуток та інших відомостей для впливу на суспільну думку з метою формування певного спільного ставлення до подій або громадської позиції.

Ксенофобія — вороже, нетерпиме ставлення до всього чужого, іноземного.

Геополітика — концепція, за якою на політику держав визначальний вплив мають географічні чинники: просторове розташування, розмір території, забезпеченість природними ресурсами й кількість населення.

ЦІКАВІ ФАКТИ

Перша світова війна розпочалася між вісьмома європейськими державами з населенням 732 млн осіб (із колоніями), що складало 44,2% населення планети. До кінця війни кількість її учасників досягла 33 держав (із 59 незалежних держав світу на той час) із населенням 1,5 млрд осіб. Так, війна охопила 87% населення земної кулі, загальна протяжність фронтів досягала 3 тис. км. Військові витрати держав-учасниць війни становили 208 млрд доларів, що в 10 разів перевищувало вартість усіх війн, що відбувалися з 1793 до 1907 р.

Британським інтересам відповідало намагання підірвати економічну могутність Німеччини, роль якої у світовій торгівлі зростала. Також вона претендувала на німецькі колонії, прагнула відібрати в Туреччині Месопотамію (сучасний Ірак), Палестину.

Франція сподівалася повернути Ельзас та Лотарингію, захоплені Німеччиною в 1871 р., а також заволодіти багатим на вугілля Саарським басейном та іншими німецькими землями, розташованими на лівому березі Рейну.

Росія мала на меті позбавити Німеччину й Австро-Угорщину впливу в Туреччині та на Балканах, досягти сприятливого режиму контролю над чорноморськими протоками Босфор і Дарданелли. Крім того, вона сподівалася захопити західноукраїнські землі, що належали Австро-Угорщині.

Османська імперія мала намір повернути території, втрачені у війнах із Росією у XVIII—XIX ст. (зокрема Південь України та Крим). Румунія розраховувала одночасно на Північну Буковину, яка перебувала у складі Австро-Угорщини, та підпорядковану Росії Бессарабію.

2. ЛИПНЕВА КРИЗА 1914 р. І ПОЧАТОК ВІЙНИ. Приводом до початку Першої світової війни став австро-сербський конфлікт. 28 червня 1914 р. у боснійському місті Сараєві Гаврило Принцип, сербський студент (боснійський серб), член таємної організації «Млада Босна», що боролася за об'єднання всіх південнослов'янських народів, убив наступника австро-угорського престолу ерцгерцога Франца Фердинанда та його дружину Софію Хотек. Ерцгерцог був головнокомандувачем армії Австро-Угорщини і прибув до Сараєва для участі у військових маневрах, що мали відбутися на кордоні із Сербією. Для сербського народу 28 червня було днем національного трауру — вшанування сербів, що загинули в битві з турками на Косовому полі в 1389 р. Сербські націоналістичні кола сприйняли візит ерцгерцога як образ. У Відні результатів розслідування очікувати не стали. Німецький імператор Вільгельм II, лаконічно висловившись «тепер або ніколи», запропонував австро-угорському імператору Францу Йосифу «покінчити із сербами», використавши вбивство в Сараєві як привід для оголошення війни. Для того щоб розпочати війну проти Сербії, австро-угорський уряд висунув вимоги, заздалегідь розуміючи, що вона їх відхилить. 23 липня сербський уряд отримав від Австро-Угорщини ультиматум.

Ерцгерцог Франц Фердинанд із дружиною Софією

ДОКУМЕНТИ РОЗПОВІДАЮТЬ

Витяг із таємної доповідної записки міністра закордонних справ Росії Сергія Сазонова (14 вересня 1914 р.)

1. Головна мета союзників — зламати могутність Німеччини та її претензії на військове й політичне панування...
2. Територіальні зміни мають визначатися принципом національностей.
3. Росія приєднує до себе нижню течію Німану та східну частину Галичини, а до Царства Польського вона приєднує східну Познань, Силезію та західну частину Галичини.
4. Франція повертає назад Ельзас-Лотарингію, додавши до неї яку хоче частину рейнської Пруссії та Палатинату.
5. Бельгія істотно розширює свою територію.

6. Шлезвіг-Голштинія повертається Данії...

9. Сербія приєднує до себе Боснію і Герцеговину, Далмацію та Північну Албанію...

11. Греція приєднує до себе південь Албанії, за винятком Валлони, яка відійде до Італії.

12. Англія, Франція та Японія поділять між собою німецькі колонії...

14. Німеччина й Австрія заплатять воєнну контрибуцію.

1. Що визначалося головною метою Антанти? Чому це було важливо для її держав-учасниць? 2. Як ви розумієте принцип, за яким Антанта збиралася здійснювати територіальні зміни в разі перемоги? 3. Як планувалося вирішити долю німецьких колоній? 4. Зробіть висновок щодо характеру цілей Антанти у війні.

ЦІКАВІ ФАКТИ

Стосовно причин Першої світової війни президент США В. Вільсон сказав: «Усі шукають і не знаходять причину, із якої розпочалася війна. Їхні пошуки марні, причину цю вони не знайдуть. Війна розпочалася не з якоїсь однієї причини, війна розпочалася з усіх причин одразу».

Для відповіді на ультиматум сербському уряду було надано 48 годин. У разі неприйняття його умов у повному обсязі Австро-Угорщина погрожувала розірвати із Сербією дипломатичні відносини. Провідні держави зайняли вичікувальну позицію. За 10 хвилин до завершення терміну ультиматуму Сербія заявила, що погоджується на його умови, за винятком участі австрійської поліції у проведенні слідства щодо вбивства ерцгерцога на території Сербії. Це стало для Австро-Угорщини приводом для розірвання дипломатичних відносин із Сербією. 28 липня Австро-Угорщина оголосила війну. У ніч із 28 на 29 липня відбулося артилерійське бомбардування столиці Сербії Белграда. Після цього події розвивалися досить швидко.

3. ВСТУП У ВІЙНУ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВ. НОВЕ «ОБЛИЧЧЯ» ВІЙНИ. Росія вважала, що для збереження свого авторитету має надати підтримку сербам. 31 липня вона здійснила часткову мобілізацію у військових округах, а також на Балтійському і Чорноморському флотах. Німеччина звернулася до російського уряду з вимогою припинити мобілізацію і, не отримавши відповіді, 1 серпня розпочала загальну мобілізацію. Увечері того самого дня Німеччина оголосила війну Росії, а 3 серпня — Франції. 4 серпня Німеччина, що раніше звинуватила французів у порушенні нейтралітету Бельгії, сама знехтувала нормами міжнародного права і без попередження вторглася на її територію. Це стало приводом для того, щоб у ніч із 4 на 5 серпня війну Німеччині оголосила Велика Британія. 6 серпня Австро-Угорщина оголосила війну Росії.

Японія вирішила використати війну для захоплення німецьких колоній у Тихому океані, встановлення свого панування над Китаєм і Далеким Сходом. У серпні 1914 р. вона оголосила війну Німеччині. У жовтні у війну на боці Німеччини та її союзників вступила Османська імперія, яка сподівалася захопити російське Закавказзя. Дуже швидко війна набула значних масштабів і стала світовою, адже події відбувалися по всій земній кулі. У різних регіонах сформувалися основні та другорядні театри воєнних дій. Головними серед них були Західний і Східний фронти.

Німецький кайзер Вільгельм II та австро-угорський імператор Франц Йосиф

ДОКУМЕНТИ РОЗПОВІДАЮТЬ

Уривок зі спогадів дочки британського посла в Росії Міріель Б'юкенен

...Як сповнені ми були ентузіазму! Як сповнені впевненості, що боремося за праве діло, в ім'я свободи, гуманності, за краще життя на Землі. Завдяки нашому піднесеному настрою ми чекали на тріумфи й перемоги.

Російська піхота! Британський флот! Французька артилерія! Війну буде завершено до Різдва, і козаки увійдуть до Берліна! Славнозвісну Алею Перемоги в Берліні з її блискучими біломармуровими статуями курфюрстів і королів із дому Гогенцоллернів буде зруйновано. Союзники продиктують свої умови миру німецькому імператору, і за столом, зробленим із «дерева перемоги», де він розчерком пера віддав наказ про початок бойових дій, він буде змушений підписати мирний договір.

Визначте за джерелом, яким було ставлення людей до війни на її початку.

ТЕАТРИ БОЙОВИХ ДІЙ У ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Назва фронту, період існування	Противники
--------------------------------	------------

	Антанта та її союзники	Центральні держави та їхні союзники
Західний фронт (1914—1918 рр.)	Велика Британія, Франція, Бельгія, США та ін.	Німеччина
Східний фронт (1914—1917 рр.)	Росія	Німеччина, Австро-Угорщина
Італійський фронт (1915—1918 рр.)	Італія, Велика Британія, Франція	Австро-Угорщина
Румунський фронт (1916—1918 рр.)	Румунія, Росія	Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Туреччина
Кавказький фронт (1914—1917 рр.)	Росія	Туреччина
Салонікський фронт (1915 р.)	Сербія, Чорногорія	Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія
Балканський фронт (1917—1918 рр.)	Франція, Греція, Сербія, Чорногорія	Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія
Месопотамський і Палестинський фронти (1914—1918 рр.)	Велика Британія та її домініони	Німеччина, Туреччина
Африканський фронт (1914—1918 рр.)	Війська держав Антанти	Німецькі колоніальні війська
Далекосхідний фронт (1914 р.)	Японія, британські домініони	Німеччина

ЦІКАВІ ФАКТИ

На початку війни країни-учасниці охопила хвиля патріотизму й націоналізму, підтримувана урядовою пропагандою. Це сприяло активній мобілізації сил. Зовнішнім проявом національних почуттів стало перейменування в Росії міст із німецькими назвами (зокрема, Санкт-Петербург назвали Петроградом). У Великій Британії королівська сім'я, що походила з німецького Ганновера, взяла нове прізвище — Віндзор. Однак із часом сподівання на швидку й безкровну

перемогу змінилися зневірою і втомою, що призвело до поширення антивоєнних пацифістських настроїв.

На відміну від попередніх, Першій світовій війні, або, як її називають на Заході,— Великій війні, були притаманні певні характерні риси. По-перше, поширення нової зброї, яка раніше не використовувалася. Серед неї були танки, підводні човни, винищувачі, бомбардувальники, отруйні гази, далекобійні гармати, кулемети тощо. Хоробрість воїнів стала тепер цінуватися менше, ніж вогнюва міць і кількість зброї. По-друге, війна набула тотального характеру. Фактично все населення воюючих країн брало участь у війні, оскільки для здобуття перемоги необхідно було залучення всіх людських ресурсів. На заводах, фабриках, у сільському господарстві замість мобілізованих чоловіків стали працювати жінки. Частину роботи виконували підлітки й літні люди, вважаючи це своїм патріотичним обов'язком. Війна перестала бути справою лише солдатів й охопила всі верстви суспільства. По-третє, з'явилася пропаганда війни — агітаційні плакати, листівки, афіші тощо створювали позитивний образ батьківщини й негативний — країни, із якою вона воювала. Пропаганда стала засобом «обробки» населення (виправдання дій влади, ствердження непатріотичності її критики й нагнітання масової істерії стосовно осіб, що виступають проти неї, як пособників ворога).

Дедалі частіше лунали заклики до знищення всього населення країни, із якою йшла війна, та представників цієї нації взагалі.

4. «ПЛАН ШЛІФФЕНА». На початку війни держави Антанти мали перевагу над Центральними державами в людських і матеріальних ресурсах. Населення перших (крім колоній) становило 260 млн осіб, других — 120 млн осіб. Країни Антанти на початку війни виставили 262 дивізії загальною кількістю понад 5,8 млн воїнів, Центральних держав — 170 дивізій загальною кількістю понад 3,8 млн воїнів. Однак Німеччина була набагато краще, ніж її противники, підготовлена до війни (підготовка солдатів, якість озброєнь, перевага у важкій артилерії). Значною перевагою німецької армії була можливість швидко перекидати війська з одного фронту на інший завдяки розвиненій мережі залізниць. У Центральних державах німецьке верховне командування мало вирішальний вплив, а в Антанті координація дій між державами була слабкою.

Тотальна війна — війна, де використовуються всі засоби для знищення противника, у тому числі мирного населення.

Бліцкриг («блискавична війна») — теорія ведення агресивної війни, розрахована на капітуляцію противника в найкоротші строки внаслідок раптового нападу на нього й швидкого просування в глиб країни.

Майже за рік до початку війни начальник генерального штабу Німеччини Гельмут фон Мольтке подав імператору військово-оперативний план нападу на Францію та Росію, розроблений на основі плану бліцкригу його попередником генералом Альфредом фон Шліффеном. Г. фон Мольтке виходив із неминучості

ведення війни на два фронти — проти Франції та Росії. При цьому головна ідея плану була в тому, щоб якомога швидше ліквідувати один із фронтів й уникнути затягування війни. Тривала війна загрожувала поразкою Німеччині, яка поступалася противникам людськими і матеріальними ресурсами.

Відповідно до «плану Шліффена», 85% усіх сил німецької армії були спрямовані на перший удар по Франції. Вони мали здійснити вторгнення на її територію через слабку нейтральну Бельгію на північ від Парижа в обхід основних сил французької армії. У результаті такого «непрямого удару» передбачалося оточити та знищити французьку армію, перш ніж Росія завершить мобілізацію своєї армії (за підрахунками німецького командування, для цього Росії було потрібно близько шести тижнів). Проти Росії до перемоги над Францією виставлявся лише слабкий заслін. Після розгрому французької армії Німеччина мала спрямувати свої війська на Східний фронт і разом з Австро-Угорщиною в «блискавичній війні» завдати нищівної поразки Росії.

Г. фон Мольтке, не змінюючи основу «плану Шліффена», дещо посилив лівий фланг Західного фронту й заслін проти Росії у Східній Пруссії. Однак завдяки цьому він дещо ослабив основне німецьке угруповання, що завдавало удару по Франції через Бельгію.

5. ВОЄННІ ДІЇ в 1914 р. 2 серпня 1914 р. німецька армія вторглася на територію Люксембургу, а через два дні — до Бельгії. Наступ здійснювався основними силами кількістю 1,6 млн осіб. Відповідно до плану блицкригу й за розрахунками німецького командування, він мав завершитися перемогою до «осіннього листопаду». 20 серпня німецькі війська захопили столицю Бельгії Брюссель. Спроби опору жорстоко придушувалися. Так, лише в містечку Арденни за вироком військового суду 21 серпня розстріляли 110 осіб.

До кінця серпня на 250-кілометровій ділянці франко-бельгійського кордону відбувалася запекла «прикордонна битва», що завершилася поразкою французької армії. Шлях на Париж для німецьких військ було відкрито. Французький уряд залишив столицю й переїхав до міста Бордо.

Гельмут фон Мольтке, начальник генерального штабу Німеччини

Генерал Альфред фон Шліффен

Російський генерал Олександр Самсонов

Російський генерал Микола Рузький під час Галицької битви в 1914 р.

ДОКУМЕНТИ РОЗПОВІДАЮТЬ

Уривок із доповідної записки генерала російської армії Миколи Якушкевича військовому міністру генералу Володимиру Сухомлинову

Знаю, що завдаю вам турбот і тривог своїми закликами, але що робити? Адже волосся стає дибки від думки, що через нестачу патронів і гвинтівок доведеться

підкоритися Вільгельмові... Що менше патронів, то більше втрати... Якби відразу влити 150—250 тис. т, то можна було б в 1—1,5 тижня відкинути ворога й виграти становище...

Про яку ситуацію в російській армії із забезпеченням боєприпасами розповідає автор джерела?

Тим часом дві російські армії під командуванням генералів П. Ренненкампфа та О. Самсонова розгорнули наступ у Східній Пруссії. Німецьке командування терміново перемістило туди з Бельгії два армійські корпуси й кавалерійську дивізію. Однак ця допомога була зайвою. Наприкінці серпня — на початку вересня через помилки російських генералів німецькі війська по черзі розгромили їхні армії. Російські частини витіснили зі Східної Пруссії, причому близько 30 тис. солдатів потрапили в оточення.

Успішнішими були дії російських військ на ділянці Південно-Західного фронту (так російське командування називало частину Східного фронту), що діяли проти Австро-Угорщини й розгорнули наступ у Галичині. У Галицькій битві 18 серпня — 21 вересня 1914 р. брали участь 700 тис. російських і понад 830 тис. австро-угорських солдатів. Складною проблемою було те, що у складі обох армій, які протистояли одна одній, були мобілізовані українські солдати (зокрема підрозділи Українських Січових стрільців). Австро-угорські війська під тиском російської армії зазнавали поразку за поразкою. Російські армії генералів М. Рузького та О. Брусилова захопили Львів і, розвиваючи наступ, взяли в облогу фортецю Перемишль. За результатами Галицької битви російські війська оволоділи Східною Галичиною, Північною Буковиною та вийшли до Карпатських перевалів.

Втрати австро-угорської армії досягали 400 тис., російської — 230 тис. осіб. Галицька битва вперше продемонструвала військово-тактичні особливості Першої світової війни — переважання фронтальних бойових дій, що супроводжувалися величезними втратами обох сторін.

Галицька битва відкрила російським військам можливість здійснити наступ через Карпатські перевали на Угорщину або спрямувати удар через Польщу безпосередньо на Берлін. За наполяганням союзників російське командування обрало наступ на Німеччину. У той самий час німецьке командування зосередило війська для удару на Варшаву, щоб відволікти російську армію і допомогти австрійським союзникам. У результаті цього німецькі й російські війська зішлись в зустрічному наступі на фронті в 300 км у районі Івангорода й Варшави. Маючи кількісну перевагу, російська армія розгромила дві армії противника. Шлях на Берлін та Відень було відкрито. Лише вмілі дії німецьких генералів П. фон Гінденбурга та Е. Людендорфа, нестача боєприпасів та величезні втрати обох сторін змогли зупинити російські армії.

На Західному фронті німецькі війська підійшли до Парижа й форсували річку Марна. 5—12 вересня 1914 р. на північний схід від французької столиці, уздовж

Марни, відбулася грандіозна битва. Німецьке командування, вважаючи, що французькі частини не здатні чинити значний опір, вирішило не обходити Париж із півночі, як передбачав «план Шліффена», а рухатися навпростець. Однак французи змогли швидко зосередити значні сили у вирішальних місцях боїв. Зокрема, частини паризького гарнізону, що внесли перелом у хід битви, були перекинуті до Марни на міських таксі. Це був перший в історії досвід використання автомобільного транспорту з військовою метою. При цьому німецька армія була ослаблена відправленням двох корпусів і дивізії до Східної Пруссії. Незважаючи на те що ініціатива й загальна перевага в силі належали німецькій армії, французьким військам вдалося до 9 вересня зупинити противника й перейти в наступ. За висловом французів, відбулося «диво на Марні», у результаті якого німецькі війська зазнали поразки. У битві на Марні німецька армія втратила 40 тис. осіб полоненими.

Німецькі генерали П. фон Гінденбург та Е. Людендорф. Художник Хуго Фогель. 1928 р.

«Біг до моря». Карикатура 1914 р.

Проте її головним результатом став провал плану блицкригу. Німецьке командування спробувало виправити ситуацію, завдавши флангового удару з метою оточення французької армії і захоплення Парижа, але британські та французькі війська, що прибули на фронт, також перейшли в наступ.

Восени 1914 р. впродовж двох місяців у Північній Франції тривали маневрові бої (їх іронічно назвали «біг до моря»), під час яких обидві сторони намагалися обійти противника з флангів. Німецьким військам не вдалося захопити жодного порту на французькому узбережжі. Урешті-решт установилася лінія постійного фронту впродовж 700 км — від кордонів Швейцарії до протоки Ла-Манш. Стабілізація лінії фронту та провал планів німецького командування стали стратегічним успіхом французьких і британських армій. Події осені 1914 р. свідчили про зміни в характері війни: якщо досі вона була маневреною, то тепер

стала позиційною. Обидві сторони рили окопи, будували міцні земляні й бетонні укріплення, недоступні навіть для важкої артилерії. Перед ними встановлювалися кілометрові мінні поля й ряди колючого дроту. Протівникам вистачило ресурсів, щоб збудувати ці укріплення, однак для їх подолання жодна сторона не мала необхідних людських і матеріальних резервів.

У ніч із 15 на 16 жовтня 1914 р. за сприяння турецького уряду німецькі крейсери «Гебен» і «Бреслау» обстріляли міста Севастополь, Одесу, Феодосію й Новоросійськ. Антанта оголосила війну Османській імперії. Виник російсько-турецький Кавказький фронт, що простягався на 350 км. Спроби наступу Туреччини були невдалими. У Сарикамиській битві (грудень 1914 — січень 1915 р.) основні сили їх армії Росія розгромила. Російська армія розгорнула наступ і вступила на територію Туреччини. Турецьке керівництво, не визнавши власних прорахунків, заявило, що просуванню російської армії сприяє вірменський народ християнської віри, який живе в країні, і видало указ про їх примусове виселення (депортацію) зі Східної Анатолії. У Туреччині відбулися жахливі за масштабами погроми та вбивства представників вірменського народу. Наприкінці 1915 р. із 2,1 млн вірменського населення у країні залишилося лише 600 тис. осіб. Цю депортацію вважають першим у XX ст. сучасним проявом масового геноциду. Однією з причин ненависті до вірменського народу було те, що вони були християнами в мусульманській Туреччині й посідали вагомі позиції в її економічному житті, утримуючи близько 80 % внутрішньої і зовнішньої торгівлі.

Німецькі крейсери «Гебен» і «Бреслау». 1914 р.

Геноцид — повне або часткове знищення окремих груп населення за расовими, національними чи релігійними ознаками (вважається одним із найтяжчих злочинів проти людства).

У Палестині та Іраку виникли Палестинський і Месопотамський фронти, де турецька армія воювала з військами Великої Британії.

ВИСНОВКИ

- Перша світова війна стала результатом боротьби провідних держав за панування у світі. Війна мала загарбницький характер із боку всіх держав-учасниць, крім Бельгії та Сербії, що стали жертвами агресії.

- До кінця 1914 р. на всіх фронтах Першої світової війни бойові дії загалом завершилися на користь держав Антанти. Розрахунки німецького генерального штабу на переможну «блискавичну війну» не виправдалися. Війна набувала дедалі більших масштабів.